

- проводити швидкі опитування, самостійні домашні роботи з різноманітних матеріалів теми, що не були пов'язані з інтерактивними завданнями.

Для контролю за ходом навчання необхідно:

- глибоко вивчити і продумати матеріал, у тому числі додатковий, наприклад різноманітні тексти, зразки документів, приклади, ситуації, завдання для груп тощо;

- старанно спланувати і розробити заняття: визначити хронометраж, ролі учасників, підготувати питання і можливі відповіді, виробити критерії оцінки ефективності заняття;

- мотивувати студентів до вивчення шляхом добору найцікавіших для студентів випадків, проблем; оголошення очікуваних результатів (цілей) заняття і критеріїв оцінки роботи студентів;

- передбачити різноманітні методи для привернення уваги студентів, налаштування їх на роботу, підтримання дисципліни, необхідної для нормальної роботи аудиторії [3, 1-96].

Таким чином, для розвитку одного із специфічних і головних умінь, які визначають професійну компетентність студентів, слід виділити вміння розв'язувати педагогічні задачі, які моделюють процес навчання і виховання в навчальних закладах I-II рівнів акредитації. Процес варіювання методів, форм, методичних прийомів навчання з метою діагностування і коригування навчальних досягнень студентів формує і розвиває вміння педагога об'єктивно оцінювати власну професійно-педагогічну майстерність.

Список використаних джерел:

1. Асахова В. М. Нові методи навчання // Освіта України. – 1998. – 29 квітня. – С. 7-8.
2. Бабанський Ю. К. Методи навчання в сучасній загальноосвітній школі. – М. Просвещение, 1985.
3. Бартко Ж. В., Чорна С. А. Сучасні уроки. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 96 с.
4. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навчальний посібник. – Дрогобич: Коло, 2003.
5. Підласий І. П. Як підготувати ефективний урок. – К.: Рад. школа, 1989.

Шмир М.Ф.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

САМОКОНТРОЛЬ І ЙОГО РОЛЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Модернізація системи вищої освіти вимагає переосмислення процесу підготовки фахівців відповідно до нових стандартів.

Пошуки шляхів реалізації даної проблеми приводять до висновку, що в сучасних умовах розвитку освіти найоптимальнішим стратегічним курсом є діяльнісний підхід у навчанні, основним змістом якого є формування у студентів вміння самостійно вирішувати проблеми в різних сферах та видах діяльності. Організаційною основою даного підходу є створення умов для самостійного вирішення проблеми.

Одним із важливих засобів реалізації діялісного підходу є формування у студентів навичок самоконтролю.

Розвиток самоконтролю як універсальної інтелектуальної здібності здійснюється засобами всіх навчальних дисциплін.

Для іноземної мови як навчального предмета характерні свої специфічні прийоми реалізації самоконтролю.

Навички самоконтролю формуються в цілеспрямованому процесі навчання іноземної мови.

«Самоконтроль – це внутрішній механізм мовленнєво-мислительної діяльності, який регулює оволодіння зовнішньою мовленнєвою діяльністю» [2, с. 22]. У науковій літературі самоконтроль розглядається як «риса особистості, акт розумової діяльності, компонент навчальної діяльності, вміння здійснювати саморегуляцію, метод саморегуляції поведінки і діяльності» [1, с. 72; 4, с. 46]. Всі названі аспекти самоконтролю формуються і функціонують в єдності та взаємозв'язку в межах викладацького контролю і системи навчання загалом.

Потрібно підкреслити, що внутрішній самоконтроль формується як при оволодінні комунікативними вміннями (говоріння, читання, письмо), так і при оволодінні мовним матеріалом (граматикою, лексикою, вимовою, інтонацією, орфографією).

Самоконтроль як комплекс вмінь студентів, що набуваються у ході навчання, повинен формуватися в єдності із взаємоконтролем і контролем викладача. Формування вміння здійснювати самоконтроль проходить у нерозривному зв'язку з усвідомленням того, що контроль викладача і взаємоконтроль є об'єктивними явищами педагогічного процесу. Тільки після цього студенти зможуть здійснити самоспостереження, самоаналіз, самокорекцію та самооцінку – складники механізму самоконтролю. Тобто, спочатку студенти повинні навчитись сприймати та розуміти логіку викладацького управління їх діяльністю, згодом – навчитись спостерігати і аналізувати навчальну діяльність своїх товаришів, і нарешті – навчитись здійснювати самоспостереження власної навчальної діяльності, аналізувати її, коректувати та усвідомлювати ступінь своєї успішності.

Самоконтроль у своєму розвитку має дві форми реалізації – довільну і мимовільну.

Довільна форма самоконтролю стає головною тоді, коли здійснюється початкове оволодіння правилами виконання дій. Довільний самоконтроль пов'язаний з усвідомленням, довільністю уваги. Мимовільний самоконтроль – це підсвідома діяльність.

Загалом можна стверджувати, що довільний контроль готує студентів до автоматичних мовленнєвих дій. Мимовільний контроль актуалізує мовленнєві дії студентів тоді, коли вже є комунікативна компетенція.

Співвідношення довільного і мимовільного самоконтролю регулюється складністю навчального матеріалу, труднощами, які він викликає у студентів. Викладач повинен навчитися прогнозувати ті труднощі, які можуть виникнути в студентів, опираючись на свій досвід та власні спостереження.

Викладач повинен вміти визначити ступінь складності мовної чи мовленнєвої одиниці, тобто вміти «розкласти одиницю», розподілити її на дії, складові частини, таким чином полегшуючи її засвоєння.

Розглянемо на конкретному прикладі, як ми розподіляємо дії у процесі засвоєння мовної одиниці. Наприклад, студент повинен засвоїти у мовленні фразу: *Mein Freund ist in der Bibliothek*.

Для того, студенти повинні виконати такі дії:

- засвоїти парадигму відмінювання дієслова *sein*;
- вибрати лексичну одиницю, що позначає дійову особу (в даному випадку *der Freund*);
- поєднати слово *der Freund* із вказівним присвійним займенником *mein*;
- вибрати із парадигми дієслова *sein* відповідну форму (3 особа однини);
- приєднати дієслово до сполучення *mein Freund*;
- засвоїти слово *die Bibliothek* (його рід, число, відмінок);
- приєднати цей іменник до вже складених компонентів фрази;
- проговорити всю фразу спочатку у внутрішньому мовленні, а потім озвучити її;
- порівняти озвучений зразок із внутрішньо-мовленнєвим еталом.

Для того, щоб був, задіяний і засвоєний механізм самоконтролю, необхідно провести ґрунтовне тренування на кожній стадії, наприклад: *Ich bin in der Bibliothek (im Theater, im Institut). Mein Freund (meine Freundin, meine Schwester, mein Kind) ist in der Bibliothek*.

Самоконтроль має складну рівневу структуру – три рівні:

1. студенти коректно здійснюють навчальні дії і усвідомлюють це. В них сформований механізм самоконтролю.

2. Деякі навчальні дії студенти виконують помилково, усвідомлюють це і вносять корекцію.

В основному в них сформований механізм самоконтролю, але він змінюється з мимовільного на довільний після помилкової дії. Таким чином, механізм самоконтролю ще не є довершеним.

3. Студенти здійснюють помилки і не усвідомлюють цього, тобто механізм самоконтролю в них не сформований.

Коли механізм самоконтролю проходить процес формування, спостерігається нестійкість окремих дій і навіть помилковість, студенти можуть зауважити свої помилки, аналізувати причини їх виникнення, і нарешті, вносити корекцію в свої дії, в такому випадку процес формування самоконтролю проходить такі етапи:

1. Фіксування зони помилкової дії. Щодо процесу засвоєння слова або граматичного явища це означає, що студент повинен визначити, в якій частині фрази порушено правило орієнтаційної основи дії.

2. Виділення об'єкта, в якому допущена помилка. Щодо лексичної одиниці – звертається увага на правильність або помилковість її смислової сполученості, її адекватність комунікативному завданню, далі – на граматичний аспект вживання слова (узгодженість).

3. Прийняття рішення про характер корекції об'єкта. Корекцію найкраще розпочати на лексичному змістовому рівні. Граматична корекція повинна здійснюватись, якщо повністю зрозумілий смисловий аспект фрази.

4. Здійснення корекції помилки. Корекція помилки здійснюється відповідно до прийнятого рішення.

5. Зіставлення з еталоном. Здійснюючи корекцію помилки, студент створює у внутрішньому мовленні зразок, еталон того, що він створює у зовнішньому слуховому мовленні, миттєво зіставляє його зі сконструйованим у внутрішньому мовленні.

6. Переключення на інший об'єкт.

Отже, після зіставлення студент переконується у безпомилковості своїх дій. Він переходить до виконання наступної дії і знов «включає» весь механізм самоконтролю.

Правильність у виконанні дій з одиницею мови тісно пов'язана із оволодінням орієнтаційною основою дій, яка включає номенклатуру дій з одиницею та послідовність їх виконання і характеризується певною динамікою (вона полягає у розвитку в студентів здібності успішно пройти шлях від свідомо здійснюваних дій до автоматизованих, тобто до рівня сформованості навички).

Автоматизовані дії переключають увагу студентів із суто мовних явищ на змістову, смислову сторону висловлювання.

Для формування самоконтролю викладач і студенти повинні виконувати свої функції. Студенти повинні оволодіти необхідними діями, проходити всі етапи, починаючи від конструюючих дій на базі орієнтаційної основи і закінчуючи вільним включенням одиниці у мовленнєву дію.

Викладач повинен керувати формуванням механізму самоконтролю, він здійснює контролюючу діяльність, аналізує отриману інформацію і приймає відповідні рішення.

Якщо студенти можуть виконати комунікативне завдання, яке ставить викладач, це означає, що мовленнєвий матеріал засвоєний і механізм самоконтролю сформований [3, с. 55].

Таким чином, самоконтроль і формування навичок та вмінь взаємопов'язані та взаємообумовлені, вони формуються синхронно, одночасно [4, с. 55].

Успіхи у формуванні самоконтролю залежать від оптимальності в керуванні навчальною діяльністю студентів і контролю викладача як ланки процесу керування.

У формуванні самоконтролю часто виникають труднощі. Практика показує, що потрібно виділити основні типи труднощів і намітити заходи їх подолання.

Здатність включати механізми самоконтролю у процесі навчання – запорука успішного оволодіння мовленнєвою діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Александров Д. Н. Самоконтроль, самокоррекция и формирование учебной познавательной активности учащихся // Контроль в обучении иностранным языкам в школе. – М., 1986. – С. 71-75.
2. Брейгина М. Е. О самоконтроле в обучении иностранному языку // Иностранные языки в школе, № 1-2, 2000 г.
3. Крилова В., Гусак Т. Проблеми формування навичок у навчанні іноземної мови // Рідна школа, № 9, 2001. – С. 54-56.
4. Никифоров Е. С. Самоконтроль человека. – М., 1977.